

БІБЛІОТЕКА ВЧИТЕЛЯ

О.А. Таровська, Л.О. Варзацька

УКРАЇНСЬКА МОВА

Конспекти уроків

4 клас

*До підручника Л.О. Варзацької,
Г.Є. Зріль, Л.М. Шильцової*

ТЕРНОПІЛЬ
НАВЧАЛЬНА КНИГА — БОГДАН

УДК 811.161.2:371.32
ББК 74.268.1 Укр.
Т 12

Рецензенти:

Онишків З.М. — кандидат педагогічних наук, доцент
Походжай Н.Я. — вчитель вищої категорії, старший вчитель

Серію «Бібліотека вчителя» засновано 2007 р.

Таровська О.А.

Т 12 Українська мова : конспекти уроків : 4 кл. : до підручника
Л.О. Варзацької, Г.Є. Зроль, Л.М. Шильцової / О.А. Таровська,
Л.О. Варзацька. — Тернопіль : Навчальна книга — Богдан, 2016. —
184 с. — (Бібліотека вчителя).

ISBN 978-966-10-1765-7 (серія)

ISBN 978-966-10-4295-6

У посібнику подано розгорнуті конспекти уроків з української мови, зміст яких відповідає навчальній програмі Міністерства освіти і науки України, Державному стандарту початкової загальної освіти та підручнику «Українська мова. 4 клас» (автори Варзацька Л.О., Зроль Г.Є., Шильцова Л.М.).

Запропоновано зразки бесід під час вивчення нового матеріалу, опорні схеми, різні види робіт над мовним матеріалом, каліграфічні хвилинки, творчі завдання, цікавий ігровий матеріал.

Для вчителів початкових класів, студентів педагогічних навчальних закладів.

УДК 811.161.2:371.32

ББК 74.268.1 Укр.

*Охороняється законом про авторське право.
Жодна частина цього видання не може бути відтворена
в будь-якому вигляді без дозволу автора чи видавництва.*

№ УРОКУ	ТЕМА УРОКУ	№ СТОР.	ДАТА
I семестр (64 години)			
Мова і мовлення			
1.	Мова в житті народу. (Вправи 1-4)	8	
2.	Збагачення мови новими словами. (Вправи 5–10)	11	
3.	Культура мовлення і культура спілкування. (Вправи 11-15)	13	
Текст			
4.	Повторення відомостей про текст. Ознаки тексту. (Вправи 16-20)	15	
5.	Які бувають тексти. Текст-опис, текст-розповідь, текст-міркування. (Вправи 21-25)	17	
6.	Тема і основна думка тексту. (Вправи 26-30)	20	
7.	Урок розвитку мовлення.	21	
8.	Текст-опис. (Вправи 31-36)	22	
9.	Будова тексту. (Вправи 37-42)	24	
10.	Поділ тексту на частини. План. (Вправи 43-46)	26	
11.	Про одне і те ж по-різному: науково-популярні та художні тексти. (Вправи 47-52)	28	
12.	Контроль навчальних досягнень. Списування.	29	
13.	Аналіз контрольної роботи. Підсумковий урок з теми «Текст». (Вправи 53–57). Тематичне оцінювання.	30	
Речення			
14.	Речення. Види речень за метою висловлювання. (Вправи 58–62)	32	
15.	Урок розвитку мовлення.	34	
16.	Головні та другорядні члени речення. Зв'язок слів у реченні. (Вправи 63-68)	34	
17.	Тренувальні вправи на побудову та поширення речення. (Вправи 69-73)	36	
18.	Головні та другорядні однорідні члени речення. (Вправи 74-79)	38	
19.	Поєднання однорідних членів речення сполучниками. (Вправи 80-84)	40	
20.	Узагальнення вивченого про речення. (Вправи 85-89)	42	
21.	Контроль навчальних досягнень учнів за темою «Мова і мовлення. Текст. Речення».	43	
22.	Урок розвитку мовлення.	43	
Слово. Значення слова. Частини мови			
23.	Аналіз контрольної роботи. Частини мови: повторення вивченого у 1-3 класах. (Вправи 90-94)	44	
24.	Вживання слів у прямому та переносному значенні. (Вправи 95–99)	46	
25.	Слова порівняння у текстах-описах. (Вправи 100-104)	48	

Іменник			
26.	Іменник. Повторення вивченого про іменник. (Вправи 105-107)	50	
27.	Відмінювання іменників. (Вправи 108-113)	52	
28.	Вправляння у відмінюванні іменників у однині. (Вправи 114-119)	54	
29.	Урок розвитку мовлення.	55	
30.	Розрізнення відмінків іменників. Відмінність родового і знахідного відмінків. (Вправи 120-125)	56	
31.	Розрізнення називного і знахідного відмінків. (Вправи 126-129)	58	
32.	Особливості давального і місцевого відмінків. (Вправи 130-133)	60	
33.	Чергування звуків [i] з [o], [e] в іменниках жіночого і чоловічого роду. (Вправи 134-139)	62	
34.	Зміна приголосних в іменниках перед закінченням <i>-i</i> . (Вправи 140-145)	64	
35.	Правопис закінчень іменників жіночого та чоловічого роду на <i>-a</i> (<i>-я</i>) в родовому відмінку однини. (Вправи 146-150)	66	
36.	Урок розвитку мовлення. Контрольна робота. Письмовий переказ.	67	
37.	Аналіз контрольної роботи. Правопис закінчень іменників чоловічого роду в родовому відмінку однини. (Вправи 151-155)	68	
38.	Правопис закінчень іменників жіночого роду в орудному відмінку однини. (Вправи 156-160)	72	
39.	Правопис закінчень іменників чоловічого роду з основою на твердий, м'який, шиплячий приголосний та <i>-й</i> і <i>-р</i> в орудному відмінку однини. (Вправи 161-165)	74	
40.	Контроль навчальних досягнень. Диктант.	76	
41.	Аналіз диктанту. Правопис закінчень іменників жіночого роду з нульовим закінченням у початковій формі в орудному відмінку однини. (Вправи 166-171)	77	
42.	Паралельні закінчення іменників чоловічого роду в давальному і місцевому відмінках однини. (Вправи 172-177)	79	
43.	Урок розвитку мовлення.	80	
44.	Правопис відмінкових закінчень іменників у множині. (Вправи 178-182)	81	
45.	Узагальнення вивченого з теми «Іменник». (Вправи 183-188)	82	
46.	Контрольна робота за темою «Іменник».	82	
Прикметник			
47.	Аналіз контрольної роботи. Роль прикметників у мовленні. (Вправи 189-192)	83	
48.	Зв'язок прикметників з іменниками у реченні. (Вправи 193-197)	86	
49.	Прикметники-антоніми і прикметники-синоніми. (Вправи 198-203)	88	
50.	Змінювання прикметників за родами та числами. (Вправи 204-213)	90	
51.	Урок розвитку мовлення.	91	
52.	Відмінювання прикметників. (Вправи 214-219)	92	

53.	Вправи на визначення відмінків прикметників у реченні. (Вправи 220-223)	94	
54.	Контрольна робота. Диктант.	95	
55.	Аналіз диктанту. Спостереження за зміною закінчень прикметників у різних відмінкових формах. (Вправи 224-228)	96	
56.	Вправи на визначення відмінків прикметників у реченні. (Вправи 229-233)	98	
57-58.	Інтегрований урок систематизації і узагальнення знань з теми «Зміна закінчень прикметників у різних відмінкових формах». (Вправи 234-239). Діалог (перевірна робота).	100	
59.	Використання прикметників в описі зовнішності людини. (Вправи 240–243)	103	
60.	Використання прикметників в описах пейзажу. (Вправи 244-247)	105	
61-62.	Інтегрований урок козацької слави (об'єднано з уроком розвитку мовлення). Вимова та правопис прикметників на <i>-ський, -зький, -цький</i> . (Вправи 248-252)	107	
63.	Вживання знака м'якшення перед закінченням прикметників. (Вправи 253-257)	110	
64.	Вимова та правопис закінчень <i>-ій</i> у прикметниках жіночого роду в давальному і місцевому відмінках однини. (Вправи 258-262)	111	
65.	Контрольна робота. Аудіювання.	112	
66.	Відмінювання прикметників у множині. (Вправи 263-266)	113	
II семестр (55 годин)			
Числівник			
67.	Числівник як частина мови. (Вправи 267-271)	115	
68.	Вимова і правопис числівників. (Вправи 272-277)	117	
69.	Спостереження за функціональною роллю числівників у реченні. (Вправи 278-282)	119	
70.	Вправи на практичне застосування складних і складених прислівників. (Вправи 283-287)	121	
71.	Урок розвитку мовлення.	122	
Займенник			
72.	Займенник як частина мови. (Вправи 288-291)	123	
73.	Особові займенники. (Вправи 292-296)	126	
74.	Займенники першої особи однини і множини. Написання займенників з прийменниками. (Вправи 297-301)	128	
75.	Займенники другої особи однини і множини. (Вправи 302-306)	130	
76.	Займенники третьої особи однини і множини. (Вправи 307-311)	132	
77.	Роль займенників у текстах. (Вправи 312–315)	134	
78.	Контрольна робота з тем «Числівник. Займенник».	135	
79.	Аналіз контрольної роботи. Урок розвитку мовлення.	135	

Дієслово			
80-81.	Інтегрований урок засвоєння нових знань: введення в тему «Дієслово». (Повторення вивченого про дієслово як частину мови. Роль дієслова в реченні. Зв'язок дієслова з іншими частинами мови. Змінювання дієслів за числами). (Вправи 316-324)	136	
82.	Змінювання дієслів за часами. (Вправи 325-329)	139	
83.	Правопис <i>не</i> з дієсловами. (Вправи 330-333)	141	
84.	Неозначена форма дієслова. (Вправи 334-338)	143	
85.	Дієслова, що означають незавершену і завершену дію. (Вправи 339-347)	145	
86.	Урок розвитку мовлення.	146	
87.	Змінювання дієслів теперішнього часу за особами і числами. (Вправи 348-352)	147	
88.	Змінювання дієслів майбутнього часу за особами і числами. (Вправи 353-357)	149	
89.	Контрольна робота. Диктант.	150	
90.	Аналіз диктанту. Особові закінчення дієслів. (Вправи 358-362)	151	
91.	Особові закінчення дієслів 1-ої особи теперішнього і майбутнього часу. (Вправи 363-367)	153	
92.	Закінчення дієслів 2-ї особи теперішнього і майбутнього часу. (Вправи 368-379)	155	
93.	Урок розвитку мовлення.	156	
94.	Закінчення дієслів 3-ї особи теперішнього і майбутнього часу. (Вправи 375-379)	157	
95.	Правопис ненаголошених особових закінчень дієслів теперішнього і майбутнього часу. (Вправи 380-384)	159	
96.	Змінювання дієслів минулого часу за родами і числами. (Вправи 385-389)	161	
97.	Вимова і правопис дієслів на <i>-ся (-сь)</i> . (Вправи 390-395)	163	
98.	Урок розвитку мовлення.	164	
99.	Контроль навчальних досягнень (тести) за темою «Дієслово».	164	
Прислівник			
100.	Аналіз тестового контролю. Поняття про прислівник як частину мови. (Вправи 396-400)	165	
101.	Порівняння прислівників і прикметників. Основна граматична ознака прислівників. (Вправи 401-405)	167	
102-103.	Інтегрований урок. Спостереження за мовленнєвими явищами – вживанням у мовленні прислівників-антонімів і прислівників-синонімів. (Вправи 406-415)	169	
104.	Практичне ознайомлення з формами ступенів порівняння прислівників (без уживання термінів). (Вправи 416-420)	171	
105.	Однорідні другорядні члени речення, виражені прислівниками. (Вправи 421-425)	173	
106.	Контроль навчальних досягнень. Списування.	174	

107.	Урок розвитку мовлення. Письмовий твір (контроль навчальних досягнень).	174	
108.	Аналіз контрольних і творчих робіт.	174	
Повторення вивченого у 1-4 класах			
109.	Речення. Види речень за метою висловлювання. Звуко-буквений аналіз слів (Вправи 426-430)	175	
110.	Речення з однорідними членами. Головні і другорядні члени речення. Правопис особових закінчень дієслів. (Вправи 431-435)	177	
111.	Частини мови. Дієслово. Часові форми дієслів.(Вправи 436-440)	179	
112.	Контроль навчальних досягнень. Диктант.	180	
113.	Аналіз диктанту. Робота над помилками.	180	
114.	Частини мови. Зв'язок прикметників з іменниками. Споріднені слова, що належать до різних частин мови. (Вправи 441-445)	181	
115.	Контроль навчальних досягнень. Аудіювання.	182	
116.	Аналіз контрольної роботи. Повторення і закріплення вивченого у 4 класі.	182	
117.	Урок розвитку мовлення.	182	
118-119.	Підсумковий урок за рік. Урок-гра «Територія рідної мови».	183	

Дата .....

Клас .....

Додатковий .....

матеріал до уроку .....

I СЕМЕСТР

МОВА І МОВЛЕННЯ

УРОК 1

Тема. Мова в житті народу. (Вправи 1-4).

Мета. Формувати уявлення учнів про мову як національну ознаку народу. Розширити знання про історію розвитку української мови і значення у цьому процесі Т.Г. Шевченка. Виховувати пошану до рідної мови, бажання збагачувати своє мовлення.

Обладнання: портрет Т.Г. Шевченка, підручник, зошит.

Хід уроку

I. Організація класу. Мотивація навчальної діяльності.

- Сформулюйте подумки, що ви очікуєте від уроків української мови у 4-му класі, чого хочете навчитися.
- А що ви можете для цього зробити вже зараз?

II. Ознайомлення з підручником Л.О. Варзацької, Г.Є. Зроль, Л.М. Шильцо-вої «Українська мова».

Вчитель звертає увагу на:

- 1) прізвиська авторів, місце видання;
- 2) назву підручника («Українська мова»);
- 3) умовні позначки.

III. Вивчення нового матеріалу.

1. Проблемна ситуація.

— Свій підручник автори назвали «Українська мова». А могли б назвати, наприклад, «Рідна мова». Спробуймо розгадати їхній задум — чому вони вибрали саме таку назву. (*В Україні, окрім українців, живуть різні народи — татари, поляки, болгари, білоруси, євреї, росіяни, угорці, молдавани. Але всі вони — громадяни України. Кожен з цих народів має свою рідну мову, але українська мова — державна мова, її всі знають і вивчають.*)

2. Бесіда про рідну мову.

Вчитель звертає увагу учнів на портрет Тараса Шевченка і читає уривок з його вірша.

Ну що б, здавалося, слова...
Слова та голос — більш нічого.
А серце б'ється — ожива,
як їх почує!..

— Т.Г. Шевченко став основоположником сучасної української літературної мови. Словник його творів нараховує близько 30 тисяч слів.

А кого з українських поетів і письменників ви могли б назвати?

Учні знайомляться зі строфою з вірша Володимира Забаштанського (с. 3):

Як нема без зірок небозводу,
як блакиті без сонця нема,
так і мови нема без народу,
і народу без мови нема.

— Як ви розумієте слова поета?

— А ось як говорить про мову український мовознавець та історик Іван Огієнко: «Мова — це серце народу: гине мова — гине народ» (с. 4). Чи близькі ці слова до вислову В. Забаштанського? Доведіть свою думку.

Учитель пропонує учням записати у зошит той вислів про мову, який їм більше припав до душі.

3. Каліграфічна хвилинка (за вправою 2).

Вчитель звертає увагу на з'єднання букв *сл, св, во, сло, ве, ва*.

Учні утворюють зі складів слово *слово*, списують прислів'я «Слово до слова — зложиться мова», пояснюють його значення (*наша мова складається зі слів, слова ми об'єднуємо в речення, а речення — у тексти, які своєю різноманітністю складають багатство нашої мови*).

4. Прийом порівняння у поетичному творі (за вправою 1).

— Розгляньте малюнок. Кого зобразив художник?

— Прочитайте вірш Петра Перебийноса.

Рідна мово, зелена діброво!
Чую пісню твою запашну.

Ти квітуєш пелюстками слова.
Я — листок у твоєму саду.

— З чим автор порівнює рідну мову? (*Із дібровою.*)

— Який епітет він використав до слова *пісня*? (*Запахна.*)

— А яке дієслово? (*Чую.*)

— Як можна чути пісню? (*За допомогою слуху.*)

— А якщо сказати «чую запах», що буде означати слово *чую*? (*Відчуття.*)

— Отже, автор підкреслює, що рідну мову ми сприймаємо не лише слухом, а й усіма своїми відчуттями.

Учні виконують завдання за варіантами:

I в. — перебудувати третє речення у спонукальне з окличною інтонацією. (Ти квітуй пелюстками слова!)

II в. — побудувати графічну модель останнього речення.

— Із чим автор порівнює слово? (*Із пелюстками.*)

— А саму мову з чим порівнює? (*З квітами.*)

— Як ви розумієте останній рядок? (*Поет порівнює свою творчість з листочком: як листочок є частинкою прекрасного саду, так його вірші — частиною мовного багатства.*)

5. Прийом порівняння у прозовому творі (за вправою 3).

— Прочитайте уривок з оповідання Василя Сухомлинського (с. 5).

— Чи можна цей твір порівняти із віршем П. Перебийноса?

— Що в них спільного? Що відмінне?

— Із чим порівнює рідну мову В. Сухомлинський?

Учні записують у зошит той уривок оповідання, який їм найбільше вразив.

IV. Фізкультхвилинка.

V. Закріплення вивченого матеріалу.

1. Виконання вправи 4.

— Діти, ми одержали у спадок сучасну українську літературну мову. Прочитайте текст вправи 4 і дізнайтеся, що можна висловити українською мовою.

Різномірівневі завдання (на вибір учнів):

I в. — учні записують словами тексту, що можна висловити українською мовою.

II в. — учні записують це своїми словами, самостійно будуючи речення.

2. Бесіда

— Як ви думаєте, скільки слів у сучасній українській мові? (*Точно не можна сказати. Із тих слів, що зібрані у словниках, нараховується біля 135000.*)

— Із чим можна порівняти невичерпну кількість слів у мові? (*З океаном.*)

— Яке значення мови у житті народу?

УРОК 2

Дата .....

Тема. Збагачення мови новими словами. (Вправи 5–10).

Клас .....

Мета: Розширити уявлення дітей про розвиток мови.
Збагачувати словниковий запас учнів.
Виховувати уважне ставлення до слова.

Додатковий .....

Обладнання: різні словники: тлумачний, етимологічний, словник іншомовних слів, диск до підручника, підручник, зошит.

матеріал до уроку .....

Хід уроку

I. Організація класу. Мотивація навчальної діяльності.

Привітання, побажання хорошого настрою.

II. Перевірка домашнього завдання.

Діти зачитують імена та прізвища українських письменників, розповідають, який внесок вони зробили у розвиток української мови.

III. Вивчення нового матеріалу.

1. Читання епіграфа.

«Світить рідне слово, як жива вода» (Богдан Чепурко).

— Протягом уроку ми проведемо дослідження і спробуємо зрозуміти, чому у поета могло виникнути порівняння слова з живою водою.

2. Проблемна ситуація (за вправою 5).

— Прочитайте строфу з поезії Дмитра Білоуса.

— Я читала, — повідає Люда
стишеній цікавій дівторі, —
що слова так само, як і люди,
молоді бувають і старі.

— З якою інтонацією, на вашу думку, говорила ці слова Люда? (*Таємничою.*)

— Назвіть антоніми у цій строфі. (*Молоді — старі.*)

— Як може бути, щоб слова були молодими чи старими?

3. Каліграфічна хвилинка (вправа 6).

— Відгадайте, які тут сховалися слова. Підказка — одне з них «молоде», а друге «старе». (*Ракета і карета.*)

— Запишіть слова у зошит, дотримуючись правил каліграфії.

— Що означають ці слова? Де можна знайти їхнє тлумачення?

— Які ще словники ви знаєте?

— Як розміщують слова у словниках?

Перегляд матеріалів диска.

Учні знайомляться з різними словниками, виписують із них по 3 слова, пояснюють, до яких (нових чи старих) слів їх можна віднести, читають їхні значення.

4. Розв'язання проблемної ситуації.

1) Знайомство із архаїзмами (за вправою 8).

Учні знайомляться з низкою старих слів: *корогва, крам, уста, рать, стольний град, врата, спудеї, піїти, свита.*

— Спробуйте за допомогою слів для довідки підібрати до архаїзмів сучасні відповідники.

Пошук ведеться колективний: вчитель допомагає учням знайти відповідники за допомогою методу виключення, якщо діти не можуть за змістом здогадатися значення деяких слів: корогва — прапор, крам — товар, уста — губи, рать — військо, стольний град — столиця, врата — ворота, спудеї — студенти, піїти — поети, свита — плац.

Учні самостійно записують слова парами.

УРОК 3

Дата .....

Клас .....

Тема. Культура мовлення і культура спілкування. (Вправи 11-15).

Мета. Активізувати уявлення учнів про мовний етикет, повторити правило відокремлення звертання на письмі.

Формувати активне бажання розвивати свою культуру мовлення та культуру спілкування.

Розвивати уміння співпрацювати.

Обладнання: таблиця з'єднань літер, фото людей з привітними і непривітними виразами облич, підручник, зошит.

Додатковий .....

матеріал до уроку .....

Хід уроку

I. Організація класу. Мотивація навчальної діяльності.

Привітання, побажання хорошого настрою. Висловлювання дітьми їхніх очікувань від уроку.

II. Перевірка домашнього завдання.

1. Пояснення учнів.

Учні називають, яке слово вони визначили як «зайве», та пояснюють, чому. (*Глас, повіт, кравчиня — ці слова мають давнє походження.*)

2. З'ясування значення використаних слів.

Глас — голос.

Повіт — слово походить від слова *віче* (рада) і дослівно означає район, в якому чоловіче населення здатне зібратись на спільну раду для вирішення місцевих питань.

Кравчиня — жінка, яка шиє одяг, швачка.

Кліпмейкер — режисер кліпів (коротких музичних або рекламних відеороликів тривалістю 1-10 хвилин). Керує творчою командою: сценаристами, операторами, стилістами, гримерами, костюмерами, режисерами.

Продюсер — людина, яка відповідає за творчі, організаційні та фінансові питання підготовки якогось мистецького продукту: кінофільму, театральної вистави, музичної групи, комп'ютерної гри, веб-сайту тощо. Продюсерами бувають режисери, актори, сценаристи, власники кіностудій.

III. Вивчення нового матеріалу.

1. Робота з епіграфом до уроку.

«Сію дитині в серденько ласку» (Варвара Гринько).

— Як ви розумієте ці слова? Хто, як правило, це робить?

2. Проблемна ситуація (за вправою 11).

— Прочитайте вірш Варвари Гринько незадоволеною інтонацією, з помурим виразом обличчя.

Сію дитині в серденько ласку.

Сійся-родися, ніжне «будь ласка»,

вдячне «спасибі», «вибач» тремтливе, —

слово у серці, як зернятко в ниві.

— Чи вийшло промовляти цей вірш незадоволено? Чому?

— Розгляньте фото людей з різними виразами облич. Хто з цих людей міг би говорити ці слова: будь ласка, спасибі, вибач, прошу, щиро дякую?

— Знайдіть у вірші спонукальне речення. Як на письмі виділяється звертання?

— Знайдіть у цьому реченні звертання. Як їх треба виділити? (*Після слів «сійся-родися» та «тремтливе» треба поставити коми.*)

3. Каліграфічна хвилинка (за вправою 12).

— Розгляньте склади, зверніть увагу на з'єднання літери *в* з іншими літерами. Чим відрізняються літери *г* і *ч*?

— Утворіть зі складів слова — і ви дізнаєтесь, як кажуть про людину, яка вживає слова ввічливості. Запишіть ці слова у зошит.

4. Розв'язання проблемної ситуації.

— Прочитайте правила чемності (вправа 13, с. 9). Яке з них ви вже знаєте? (*Не можна вітати людину із незадоволеним виразом обличчя.*)

— Складіть діалоги і розіграйте ситуацію (*робота в парах*): хто вітатиметься першим, якщо зустрілись молодший і старший (хлопчик і дівчинка).

— Як оформлюється діалог на письмі?

— Як молодший буде звертатися до старшого? (*На Ви.*)

— Як на письмі позначити, що це звертання саме до старшого, а не до групи людей? (*Ви писати з великої літери.*)

— Запишіть один діалог (на вибір, не більше 4 реплік).

— Зробіть висновок: у яких випадках замість «Добрий день!» можна говорити «Привіт!».

5. Словникова робота. Виготовлення карток-пам'яток зі словами *будь ласка* та *до побачення*.

— Складіть речення зі словами *будь ласка* і *до побачення*, використавши у них звертання.

IV. Фізкультхвилинка.

V. Закріплення вивченого матеріалу.

1. Творча робота (за вправою 14).

— Розгляньте малюнок на с. 9. Спробуйте здогадатися, про що йтиметься у цій казці. (*Діти висловлюють свої здогади.*)

— А тепер прочитайте казку і перевірте, чи виправдаються ваші здогади.

— Яка квітка, окрім мімози, росла у Казковому Саду? (*Підказка — на малюнку.*)

— Як ви думаєте, що зробила Троянда? (*Вступилася за Мімозу.*)

— На с. 10 у рамочці Вчений Лис підготував для вас робочі матеріали. Скористайтесь ними і запишіть діалог Будяка і Троянди.

Учні записують діалог і зачитують його вголос.

2. Робота в зошиті.

VI. Підсумок уроку.

— Які ви можете визначити ознаки культури усного мовлення?

— А які ознаки культури писемного мовлення?

VII. Домашнє завдання.

1. Вправа 15: із розсипаних слів потрібно скласти і записати прислів'я та поміркувати, чому так кажуть.

2. Для тих, хто хоче знати більше: поміркувати над запитаннями і завданнями для повторення на с. 10.

ТЕКСТ

Дата .....

Клас .....

УРОК 4

Тема. Повторення відомостей про текст. Ознаки тексту. (Вправи 16-20).

Мета. Узагальнити і систематизувати відомості про текст як зв'язну розповідь, повторити ознаки тексту.

Активізувати знання дітей про опорні слова у тексті, тему і основну думку.

Розвивати вміння використовувати синоніми для уникнення повторів у тексті.

Обладнання: диск, підручник, зошит, зображення квітів.

Додатковий .....

матеріал до уроку .....

Хід уроку

I. Організація класу. Мотивація навчальної діяльності.

Привітання, побажання хорошого настрою. Висловлювання дітьми їхніх очікувань від уроку.

II. Перевірка домашнього завдання.

а) Учні зачитують прислів'я: «Птицю пізнають по пір'ю, а людину – по мові». Пояснюють, чому так кажуть у народі.

б) Діти розповідають, яке значення має мова в житті народу; пояснюють, що таке спілкування; визначають ознаки культури усного і писемного мовлення; наводять приклади старих і нових слів.

III. Вивчення нового матеріалу.

1. Читання епіграфа до уроку.

«Я поцілую мальву у щоку» (Ліна Костенко).

— Поміркуйте, у прямому чи переносному значенні використала автор ці слова? (*У переносному, це метафора.*)

— У яких текстах використовують метафори – у художніх чи наукових?

2. Виконання вправи 16, с. 11.

— Пригадаймо, за якою ознакою добирають заголовок до твору. (*Заголовок передає те найважливіше, що змальовано у тексті чи на картині.*)

— На с. 11 знайдіть правило і доповніть свої відповіді.

— Послухайте музику Петра Чайковського «Вальс квітів». Прочитайте під цю музику упівголоса вірш Володимира Сосюри.

— Який настрій викликають ці твори?

— Доберіть заголовок до вірша

— Закрийте очі, уявіть свою улюблену квітку. Придивіться до неї. Що особливе в її кольорі, формі? Який у неї «голос»? Який характер? Якою музикою можна його передати?

— Запишіть у зошиті: «Моя улюблена квітка...» і напишіть, яка вона, не називаючи її назви.

Робота в парах: учні зачитують один одному складені речення і відгадують назви квіток. (Для цієї роботи можна використати матеріали диска до вправи 17).

3. Каліграфічна хвилинка (за вправою 18).

— Зверніть увагу на склади. Який елемент зустрічається у цих складах?

— Чим він відрізняється у літерах з і ц?

— Яким з'єднанням можна поєднати склади зу і ли?

— Із поданих складів утворіть і запишіть слова. Спишіть епіграф нашого уроку.

4. Опрацювання нового матеріалу (за вправою 19).

— Прочитайте оповідання. Чи можна сказати, що це текст? Доведіть. (Учні пригадують ознаки тексту: речення у тексті розміщені послідовно і пов'язані між собою за змістом та об'єднані спільною темою.)

— Як визначити тему тексту? (Треба відповісти на запитання «Про що розповідається у творі?» — див. правило на с. 11.)

— Кожен текст має основну думку. Як її визначити? (Треба відповісти на запитання «Чого навчає твір?».)

— Якими словами змальовано пишні барви мальв? (Палахкотять, шугають, животрепетний вогонь, розвихрені мальви, червоні язички, багаття.)

— До яких частин мови належать ці слова?

— Доберіть і запишіть до тексту такий заголовок:

I варіант: який допомагає зрозуміти, про що розповідається;

II варіант: який спонукає замислитися, чого навчає твір.

— Спишіть ту частину оповідання, у якій описуються вогненні барви мальв.

IV. Фізкультхвилинка.

V. Закріплення вивченого матеріалу.

1. Словникова робота.

— Запишіть з пам'яті нові словникові слова.

— Побудуйте з ними текст із 3-4 речень про квіти. (Наприклад: «Тепер час цвітіння кульбабок. Жовтим океаном хвилюється трава у парку. Будь ласка, не зривайте квітів! До побачення, кульбабки!».)

2. Робота в зошиті.

VI. Підсумок уроку.

— Спробуйте дати визначення, що таке текст. (Текст — це кілька і більше речень, які розміщені послідовно і пов'язані між собою за змістом.)

— Як визначити тему тексту?

— Як визначити основну думку тексту?

— Що передає заголовок?

VII. Домашнє завдання.

1. Вправа 20 (1, 2, 4).

2. Для тих, хто хоче знати більше: вправа 20.3, вправа 18.2.